

1/2026

AVÍZOO

- JAK TO BYLO S LIBERECKÝMI SLONICEMI?
- DŮLEŽITÉ JE NEUKÁZAT STRACH, ŘÍKÁ CHOVATEL SLONŮ
- ZAHRADA VOLÁ ANEB NA CO SI DÁT POZOR PŘI JARNÍCH ÚKLIDECH

ZOO
LIBEREC

ARCHA

DIVIZNA

LIDOVÉ
SADY

Zastavte se na chvíli...

v naší cukrárně Čapí hnízdo

Čapí hnízdo je součástí zahrady už 118 let. Domek s ptačím orlojem prošel rekonstrukcí a znovu zve k posezení! V novém interiéru, který s respektem odkazuje na svou bohatou historii, si můžete vychutnat **kávu, domácí limonádu, dorty i poctivé zákusky.**

Milí čtenáři,

vítáme vás u dalšího čísla našeho elektronického časopisu AVÍZOO, které vám opět přináší pestrý pohled do života Zoologické zahrady Liberec – do její historie, současnosti i zákulisí každodenní práce lidí, kteří se starají o zvířata, areál i přírodu kolem nás.

Hlavním tématem tohoto vydání je historie slonů v liberecké zoo. Ohlédneme se za tím, jakou roli tato majestátní zvířata v našich dějinách sehrála, jak se měnil přístup k jejich chovu a jaké místo zaujímají ve vzpomínkách návštěvníků i zaměstnanců. Na toto téma naváže také rozhovor s dlouholetým ošetřovatelem slonů, který nabídne osobní pohled a zajímavé souvislosti i vzpomínky spojené se slony a životem v zoo.

Nově v AVÍZOO otevíráme rubriku Rozvoj, ve které vás budeme pravidelně informovat o tom, jak se naše zoo proměňuje. V tomto čísle se zaměříme na pokračující práce na Africkém pavilonu, jednom z důležitých projektů, který posouvá podmínky pro chov zvířat i návštěvnícký zážitek zase o krok dál.

Nezapomínáme ani na naše Centrum pro zvířata v nouzi ARCHA. Tentokrát poradíme, na co si dát pozor při zahradnických pracích, aby se dobře míněná péče o zahradu nestala nebezpečím pro volně žijící zvířata. V rubrice věnované ochraně přírody se vydáme k mokřadům – místům, která bývají často nenápadná, ale pro krajinu, zadržování vody i život mnoha druhů živočichů a rostlin mají mimořádný význam.

Zvířetem tohoto čísla je lemur – charismatický obyvatel Madagaskaru, který si návštěvníky získává svou zvědavostí, pohybem i výrazným vzhledem. Představíme vám ho blíže a připomeneme také, proč patří právě mada-gaskarská příroda k nejohroženější na světě.

Věříme, že vám nové číslo AVÍZOO nabídne nejen zajímavé čtení, ale také inspiraci k přemýšlení o tom, jak jsou historie, současná péče o zvířata, rozvoj zoo i ochrana přírody navzájem propojené.

Přejeme vám příjemné čtení a mnoho hezkých zážitků v naší zoo i mimo ni.

S přáním pěkných dní,

David Nejedly
David Nejedly

OBSAH

NOVINKY

Co se událo 4

TÉMA

Jak to bylo s libereckými slonicemi..... 6

ROZHOVOR

Důležité je neukázat strach, říká chovatel slonů 12

ZVÍŘE V ZOO

Lemur černý 16

ROZVOJ ZOO

Jak pokročila stavba žirafince..... 18

PODPOŘTE

Kopytníky..... 19

LIDOVÉ SADY

Vyrozumění v Lidových sadech..... 20

SEV DIVIZNA

Environmentální výchova
na Technické univerzitě Liberec..... 21

ARCHA

Zahrada volá aneb Na co si dát pozor při jarních
úklidech 22

OCHRANA PŘÍRODY

Mokřady pro život..... 24

PRO MLÁĎATA

Kdo toho nejvíce nachodí (a naplave)? 24

Toto číslo pro vás připravily
Gábina (gab) a Klára (bak)

AVÍZOO KVĚTEN 2026/1

15. číslo

redakční rada: David Nejedly, Aleš Kočí,
Luboš Melichar, Bára Tesařová

Vydává: Zoo Liberec, příspěvková organizace, Lidové sady 425/1, Liberec 46001

redakční práce a jazyková úprava: Gabriela Volná Garbová

grafická úprava a sazba: Klára Baláková

redakce: marketing@zooliberec.cz

texty: pokud není uvedeno jinak, je autorem Gabriela Volná Garbová

fotografie: pokud není uvedeno jinak, je autorem Klára Baláková

CO SE UDÁLO

ÚNOR

U TAKINŮ SE RODILO

Během února se u takinů narodilo mládě. Jedná se už o 59. přírůstek libereckého chovu. Takiny čínské chovála Zoo Liberec jako první v Evropě, díky dlouhodobě úspěšným odchovům se dnes tento druh podařilo rozšířit i do dalších zoologických zahrad v Evropě a USA a my máme obrovskou radost, že na tom máme svůj podíl.

Archiv zoo

MLÁDĚ ORLOSUPA NEPŘEŽILO

Příběh letošního mláděte orlosupa bradatého bohužel nemá šťastný konec. Přestože se mládě úspěšně vylíhlo, podařilo se jej vrátit do hnízda a rodiče o něj začali vzorně pečovat, devátý den po vylíhnutí uhynulo. Příčinou byly s největší pravděpodobností potíže s trávicím traktem, kterým nebylo možné zabránit.

Jan Hanel

BŘEZEN

POVEDL SE ODCHOV HRDINY

Po 13 letech se v chovném centru Philippine Eagle Foundation podařilo odchovat mládě kriticky ohroženého orla opičího pomocí metody umělé inseminace. Jde o mimořádný úspěch v ochraně jednoho z nejvzácnějších dravců světa! Mládě dostalo jméno Bayani (filipínsky „Hrdina“) a jeho narození představuje velkou naději pro budoucnost a záchranu tohoto národního ptáka Filipín, jehož ve volné přírodě přežívá méně než 400 hnízdních párů.

Na tomto významném milníku se podílela také Zoo Liberec, která filipínským kolegům dlouhodobě předává své zkušenosti s reprodukčními metodami u dravých ptáků. Náš zoolog Jan Hanel spolupracuje přímo s týmem Philippine Eagle Foundation na rozvoji metod umělé inseminace, inkubace vajec i odchovu mláďat.

Philippine Eagle Foundation

TUČNÁCI JSOU ZPĚT

Od března opět zdraví Liberečany na ulici Milady Horákové oblíbení tučňáci. Jsou opravení a mají nový lakovaný kabátek. Děkujeme Liberec.cz a Městské lesy Liberec za spolupráci!

Jaroslav Nejedlý

NA PĚT SET DĚTÍ SOUTĚŽILO V ZOORISKUJ!

Během března se opět utkali žáci vyššího stupně základních škol nebo víceletých gymnázií na 14. ročníku vědomostní soutěže ZooRiskuj. Do prvního kola se přihlásilo 157 týmů z celého kraje. Postoupilo osm nejlepších. Vítězům gratulujeme a doufáme, že se (skoro) se všemi uvidíme i příští rok.

Jakub volný

DUBEN

Facebook Zoo Liberec

NOVÝ DRUH V ZOO – ALE JEN NA APRÍLA

Duben jsme přivítali novým, trochu nečekaným přírůstkem. Po dlouhém vyjednávání se nám podařilo získat do zoo živého Labubu! Najdete ho ve venkovním výběhu viskač. Labubu je hravé a společenské zvíře z čínské provincie Labu Labu. Je známý svou výraznou mimikou obličeje, která mu umožňuje komunikovat nálady a sociální signály. Labubu je jedno z nejunikátnějších a nejvzácnějších zvířat světa, protože se živí jinými labubu. Proto bývá k vidění velmi zřídka.

Děkujeme všem, kdo se zapojili do našeho aprílového žertíku – jsme rádi, že jsme vás pobavili!

DEN ZEMĚ

Jako každý rok i letos jsme přivítali novou sezónu Dnem Země. Letos na téma mokřady! Jak je tento biotop pro život na naší planetě důležitý, jaké druhy zvířat jej obývají a čím jsou zajímavé, přiblížil návštěvníkům kvíz a především stanoviště, které připravili pracovníci ekologického střediska DIVIZNA. Po celý den také probíhaly komentovaná setkání u výběhů a komentované prohlídky, na kterých se mohli zájemci dozvědět zajímavosti o chovaných druzích i ze zákulisí zoo.

Jakub volný

VELBLOUDÍ POSILA DORAZILA DO LIBERCE!

Do naší zoo přijel devítiletý samec velblouda dvouhrbého ze ZOO Olomouc a přivezl s sebou velkou naději na nová mláďata tohoto druhu po více než 8 letech. Zajímavostí je, že právě v den jeho odjezdu se v Olomouci narodilo mláďe, jehož je otcem.

NOVÁ CESTA – ZAHRADA JE OPĚT CELÁ PRŮCHOZÍ!

V těchto dnech byla dokončena nová cesta kolem budoucího žirafince, která kopíruje rozšířený venkovní výběh a navazuje na stávající návštěvnický okruh. Doporučená trasa tak opět směřuje k pavilonu ZooExpo. Za voliérou nestorů kea projdete stezkou mezi rododendrony a u výstavy Veterinární péče se napojíte na novou cestu. Ta vás dovede až k vyhlídce u antilop koňských.

Úpravu návštěvnické trasy si vyžádala probíhající rekonstrukce pavilonu žiraf a rozšíření jejich výběhu. Opět je dostupná také expozice veterinární péče.

A close-up photograph of an elephant's head and trunk. The elephant is looking down at a large, dark blue, spherical object on the ground. The background shows green foliage and a metal fence.

JAK TO BYLO S LIBERECKÝMI SLONICEMI

STRUČNÁ HISTORIE CHOVU
SLONŮ V ZOO LIBEREC

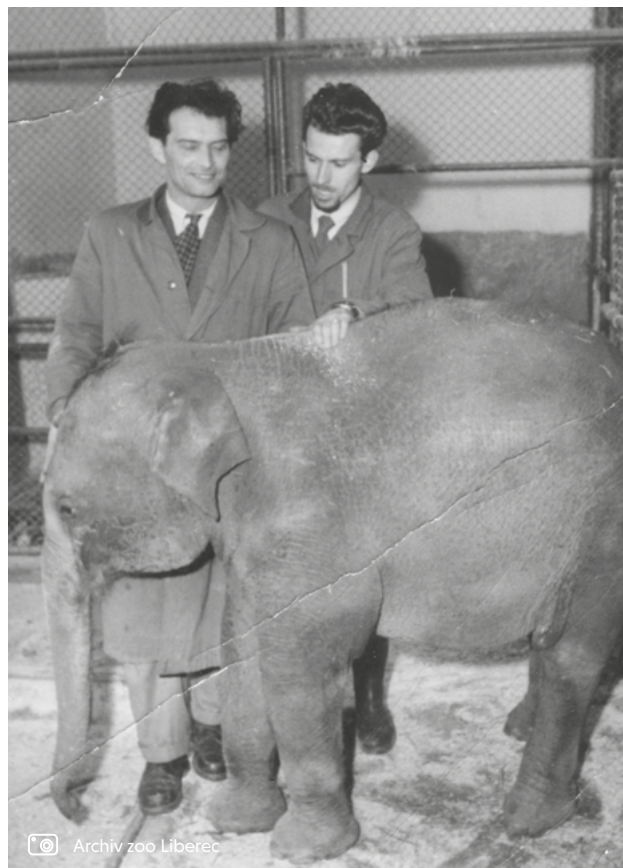
Jenom dva roky chyběly k tomu, aby liberecká zoo oslavila sedmdesátileté výročí od zahájení chovu slonů. Letos se (prozatím) tato významná kapitola historie zahrady uzavírá. Pro někoho předčasně, vedení zahrady, odborníci i řada návštěvníků však odchod slonice Baly vítají – míří totiž do lepšího. Přestože v Liberci měla tu nejlepší péči a poctivě se o ni staral tým zkušených chovatelů, do budoucna byla vzhledem ke stavu pavilonu situace neudržitelná. Zda se liberecká zoo k chovu největšího suchozemského zvířete na planetě ještě vrátí, není jasné. Rozhodně se tak nestane v nejbližší budoucnosti. Na to nejsou prostory (nový pavilon s výběhem by zabral téměř celou horní část zahrady), ani finance.

Protože sloni, respektive slonice, zanechaly v liberecké zoo nesmazatelný odkaz, pojďme si připomenout aspoň krátce jejich historii.

PRVNÍ BYLA KITTY

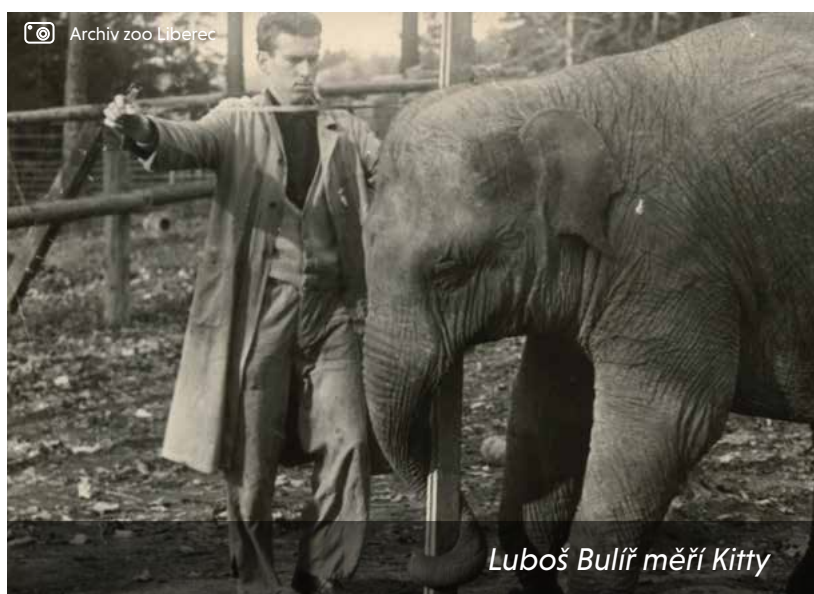
„Dne 9. října vyřukával telegraf na železničních stanicích mezi Chebem a Libercem neobvyklou zprávu, že v rychlíku z Chebu do Liberce je naložen slon s určením pro naši zoo.“

Takto vzpomínal na nečekaný příjezd mladé samičky slona indického tehdejší zoolog liberecké zoo Luboš Bulíř. Ne, že by snad slonici v zahradě nečekali, jen dorazila o půl roku dříve, než bylo s obchodníkem z Hannoveru domluveno. Překvapení tak byli na podzim roku 1958 nejen zaměstnanci Československých státních drah, ale i vedení zoologické zahrady. Transport nicméně proběhl v pořádku a Kitty se brzy stala jednou z nejoblíbenějších obyvatelk zoo. Začátky s ní ovšem vůbec nebyly jednoduché: „... každou chvíli dělala věci, které jsme nejméně předpokládali. Již první měsíc, kdy si prodělávala různé aklimatizační potíže, doslova vyhodila ze své ubikace ošetřujícího veterináře...“ vzpomínal Bulíř

KITTY PO PŘÍJEZDU DO LIBERCE OBÝVALA PROVIZORNĚ PAVILON OPIC. NA FOTOGRAFII Z ROKU 1958 JE ZACHYCENA S TEHDEJŠÍM ŘEDITELEM BADALCEM A HLAVNÍM ZOOLOGEM BULÍŘEM

na nezbednou slonici, která si cestu ze stáje do výběhu (pavilon slonů byl až od roku 1971) zpestřovala úteků od chovatelů a naháněním návštěvníků. Její popularita se jí zřejmě stala osudnou, po sedmi letech náhle uhynula během jediné noci na následky otravy organismu. Příčinou bylo nevhodné krmení, které slonici podávali i přes veškeré zákazy návštěvníci zahrady.

Luboš Bulíř měří Kitty

Slůňata byla ustájena v pavilonu kopytníků v horní části zoo

DLOUHÁ CESTA Z INDIE

Smutný konec mladé slonice vyvolal v obyvatelích Liberce velkou solidaritu a některé podniky dokonce přislíbily finanční pomoc. Na nové slonice si ale museli návštěvníci počkat do roku 1967, kdy se zoo podařilo získat dvě samice slona indického – čtyřletou Rání a tříletou Gaurí. Rání věnoval zahradě indický obchodník z Kalkaty pan Kbenka. Do Evropy mladá slonice přicestovala na palubě jugoslávské zaoceánské lodi, která byla jako jedna z mála ochotná ji přijmout. Během měsíc dlouhé plavby se o ni starala posádka, měla dokonce dovoleno procházet se po palubě, samozřejmě přivázaná na provazu. Z jugoslávského přístavu pak byla převezena do Liberce nákladním autem. Slonice Gaurí vyrazila směrem na severní Čechy jen o pár měsíců později.

VELKÁ ZKOUŠKA

Do roku 1971 slonice obývaly výběh v horní části zahrady, pak se přestěhovaly do nového pavilonu slonů. V tomto období prošel chov velkou zatěžkávací zkouškou. Obě samice onemocněly „zvláštním druhem neštovic“, který u nás do té doby nebyl zaznamenán. Podle údajů ze zahraničí měly slonice pouze padesátiprocentní šanci, že infekci přežijí. Nákazu do zoo zavlekl cirkus Aeros, u jehož slonů propukla choroba před hostováním v Liberci. Oba sloni z cirkusu na neštovice uhynuli. Rání snášela nemoc hůř než Gaurí, dva týdny byl její stav kritický. Slonice dostávaly denně velké dávky antibiotik, které se jim musely aplikovat injekčně, protože odmítaly přijímat léky v potravě. Po dva měsíce bylo nutné jim denně ošetřovat velké rány na nohách, které byly zasaženy nejvíce. Teprve po pěti měsících byly vyhojeny natolik, že slonice mohly jít do velkého výběhu.

O dva roky později přibyla do libereckého stádečka další samice – tentokrát se jednalo o slona afrického, odchyceného přímo v divočině. Do Liberce ale Tana přijela už ze zoo ve Dvoře Králové. Finanční prostředky na její nákup (ano, tehdy zoologické zahrady zvířata nakupovaly) poskytl městský národní výbor. „... sice měla jen 120 cm, ale za každý centimetr do výšky jsme zaplatili téměř 1 000 Kčs,“ uvádí výroční zpráva.

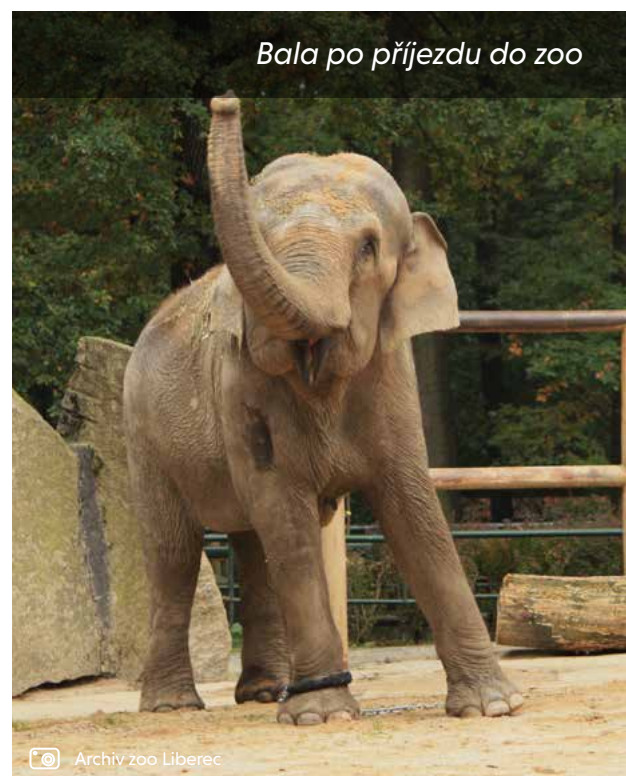
NOVÁ PARTAČKA

Jak vzpomíná dlouholetý chovatel slonů Václav Aschenbrenner (více v rozhovoru), každá slonice měla úplně jinou povahu a vyžadovala jiný chovatelský přístup. Na noc je pro jistotu nenechávali v dosahu, aby si neublížily. Jejich soužití však díky odbornému a pečlivému chovatelskému přístupu dobře fungovalo až do roku 2001, kdy po vleklých zdravotních problémech Tana ve 32 letech uhynula. O deset let později přišla zoo také o Gaurí, série odborných vyšetření prokázala artritické změny na všech významných kloubech. „Zvíře při pohybu značně trpělo a přes silné dávky analgetik byl jakýkoliv pohyb spojen se značnými obtížemi,“ uvedl tehdy veterinář Vladimír Jurek. Po konzultacích s několika světovými specialisty bylo rozhodnuto, že nejhumánnějším

řešením je euthanasie. Rání tak ve výběhu osaměla, což jí zrovna nesvědčilo. To byl také důvod, proč liberecká zoo kývla na umístění silně submisivní slonice Baly, která se v žádné zoo nedokázala sžít s ostatními členy stáda.

Bala se narodila v roce 1984 v Myanmaru ve volné přírodě, odkud byla odchycena, a do roku 1999 žila v berlínském cirkuse. Pak ji zakoupila hamburská zoo a od roku 2003 byla umístěna v zoo v Münsteru, odkud po deseti letech zamířila do Liberce. „Bala je velmi submisivní slonice. Její komplikovaná povaha byla důvodem, proč se jí v minulosti opakovaně nedařilo začlenit do stáda ani v nejrenomovanějších chovatelských zařízeních. V kolektivu slonů se vždy dostávala pod tlak dominantnějších jedinců a postupně končila na okraji skupiny, až ji bylo nutné úplně oddělit,“ vysvětluje hlavní zoolog Zoo Liberec Luboš Melichar.

Sžívání slonic proběhlo rychle a bez větších problémů a bylo harmonické až do smrti Rání v roce 2021. Rání se dožila úctyhodných 58 let a tomu odpovídal i její zdravotní stav.

CO BUDE S BALOU

Od úhynu Rání obývá Bala výběh sama a díky pečlivé každodenní péči, kterou její stav vyžaduje, se udržuje v dobré kondici. Po příchodu z Německa trpěla chronickými bolestmi zad, které se dařilo postupně odstranit. V současnosti je jejím největším zdravotním problémem defekt na hrudní končetině, kvůli kterému opakovaně přetěžuje i druhou, zdravou nohu. Je proto nutné s ní každodenně cvičit, což by většina zařízení a zoologických zahrad už nebyla schopna zařídit. Většina slonů už je dnes chována v bezkontaktním nebo polokontaktním chovu. Do roku 2030 navíc budou muset všechny zoologické zahrady v rámci Evropské asociace zoologických zahrad a akvárií zcela skončit s kontaktním chovem. Bylo by tedy velmi komplikované nechat ji v libereckém sloninci, který není na tento způsob chovu zařízen.

NOVÝ DOMOV VE SKANDA VALE

Momentálně se před Balou otevírá další životní etapa. Po prázdninách bude transportována do specializovaného zařízení Skanda Vale ve Velké Británii, které se dlouhodobě zaměřuje na individuální péči o slony s komplikovanou minulostí. O tom, kam a kdy Bala odejde, se diskutovalo řadu měsíců, prošla veterinárním vyšetřením a byli si ji „obhlédnout“ i zástupci ze Skanda Vale. Podle hlavního zoologa Luboše Melichara má zařízení ve Skanda Vale prokazatelné zkušenosti s péčí o slony s náročnými zdravotními a chovatelskými problémy. Jsou zde pod nepřetržitým dohledem a ke každému zvířeti přistupují individuálně s ohledem na jeho každodenní potřeby.

Sloni mají v areálu k dispozici rozsáhlé travnaté výběhy o rozloze 28 000 metrů čtverečních a využívají i přilehlé lesní porosty. Pro Balu bude také důležitá možnost sociálního kontaktu. V zařízení žije samice Valli, která je stejně jako Bala v současnosti držena bez partnera vlastního druhu. Právě možnost propojit dva dosud osaměle žijící jedince byl jeden z významných okamžiků při rozhodování, kam Bala půjde.

NEJSTARŠÍ PAVILON

Pavilon slonů patří v současnosti k nejstarším veřejnosti přístupným pavilonům v liberecké zoo a také k jeho nejobavějším místům. S jeho stavbou se započalo už před rokem 1965 a slonice se do něj stěhovaly až o šest let později. V době slavnostního otevření v září 1972 se pavilon řadil k nejmodernějším stavbám svého druhu v republice. Jeho hodnota byla vyčíslena na více než dva miliony, což byla tehdy astronomická částka. Kromě slonů zde byli umístěni i tapíři indiští a v odstavném boxu byly zazimovány antilopy. Vzniklo zde také zázemí pro chovatele, příprava krmiv a veterinární ošetřovna. Vzhledem ke stoupajícím nárokům na chov zvířat bylo zřejmé, že sloninec nemůže novým nárokům vyhovovat. Už po roce 2010 bylo jasné, že bude nutné pavilon rekonstruovat. Náklady byly odhadnuty na dnes neuvěřitelných 5,7 milionů korun. O tři roky později byla založena veřejná sbírka, na které se vybralo 380 tisíc korun. Na kompletní přestavbu to sice nestačilo, ale peníze byly využity na několik inovací, například byly pořízeny speciální krmné vozíky a na kameninovou podlahu byla položena vrstva z tvrzené gumy, která je k nohám slonů mnohem šetrnější. Pavilon také dostal novou fasádu a vznikly informační panely. V roce 2018 měla začít velká rekonstrukce za 40 milionů, ale vzhledem k tomu, že se po mnoha konzultacích s odborníky ukázalo, že by přestavba nebyla efektivní a pro návštěvníky by byla nevýhodná, ustoupilo se od ní. V plánu bylo postavit sloninec nový, to už se ale cena vyšplhala na několik set milionů. Nakonec se ukázalo, že by stejně prostor vyhrazený pro výběh nestačil, a tak bylo od projektu ustoupeno. O tom, jak bude příběh stavby více než padesát let staré pokračovat, zatím není jasné. Vzhledem k tomu, že vedení zoo dlouho neznalo přesný termín Balina odchodu, vzniklo hned několik variant možného využití. O těch se bude v nejbližších měsících hodně diskutovat.

LIBERECKÉ SLONICE

Kitty (1958–1965) – slon indický

První „liberecká“ slonice přijela jako slůně z Hannoveru. Kontaktní, oblíbená mezi zaměstnanci i návštěvníky. Zemřela na akutní otravu z jídla podávaného neukázněnými návštěvníky.

Rání (1967–2021) – slon indický

Narozena 1963 v Kalkatě, byla odchovaná rodiči. Do Liberce přijela z Indie jako dar soukromého majitele. V zoo pobyla nejdéle dobu ze všech slonů, zemřela jako druhá nejstarší slonice v českých zoologických zahradách. Vynikala inteligencí.

Gaurí (1967–2009) – slon indický

Gaurí byla jen o pár měsíců mladší než Rání, také přicestovala lodí z Indie. V roce 1977 si zlomila pravý kel, o rok později spadla do příkopu a poranila si nohu. Kromě zranění byla až do roku 2009 bez vážných zdravotních potíží. V roce 2011 už byl její stav natolik vážný, že musela být euthanázována.

Tana (1974–2001) – slon africký

Jediný zástupce slona afrického v historii chovu slonů v liberecké zoo. Narodila se zřejmě v roce 1973 ve volné přírodě, odkud byla odchycena. Do Liberce přijela ze Zoo ve Dvoře Králové n. L. Uhylnula v roce 2001 na závažné kolikové onemocnění.

Bala (2013–2026) – slon indický

Narozena v roce 1984 v Myanmaru ve volné přírodě. Prošla cirkusem, pak žila v Zoo Hamburg a Zoo Münster, odkud přijela do Liberce jako nová spolice Rání. Jako silně submisivní samice se jí nikdy nepodařilo zařadit do stáda, kromě toho trpí zdravotními problémy a je nutné s ní každodenně pracovat, aby nemusela být pod medikací.

Sloninec slouží již od začátku 70. let dvacátého století

DŮLEŽITÉ JE NEUKÁZAT STRACH, ŘÍKÁ CHOVATEL SLONŮ

ROZHOVOR S VÁCLAVEM ASCHENBRENNEREM,
KTERÝ SE O LIBERECKÉ SLONICE STARÁ TÉMĚŘ TŘICET LET.

Libereckou zoologickou zahradou prošlo od padesátých let pět slonic. A kromě té první, Kitty, se o všechny stihl starat chovatel Václav Aschenbrenner, který na úsek slonů nastoupil téměř před třiceti lety. Jak na Rání, Gaurí, Tanu a Balu vzpomíná, čím byla každá z nich osobitá a jak se chov těchto inteligentních, ale zároveň svéhlavých a někdy také nebezpečných zvířat, za tu dobu proměnil? O tom jsme si povídali jen pár měsíců před plánovaným odjezdem Baly, kterým se uzavře dosavadní chov slonů v Liberci.

Jak to na sloninci vypadalo, když jsi nastoupil, tedy na konci devadesátých let minulého století?

Stejně jako teď (*smích*), jen s tím rozdílem, že tady nebyla jedna slonice, ale tři – Rání, Gaurí a Tana. Z dnešního pohledu je neuvěřitelné, že se do toho prostoru vešly, ale tehdy to byl běžný model. Se slonicemi se pracovalo přímo, v plném kontaktu, stejně jako dnes s Balou, jen jsme je na noc museli uzavírat, což byla tehdy běžná

praxe ve všech zoo, aby si navzájem neublížily, protože jedna neměla moc ráda druhou, a ta zase neměla ráda třetí a my jsme v tom museli dělat rozhodčí.

Dělat rozhodčí u třífunových kolosů může být docela problém, ne?

To samozřejmě ano. Kromě toho tady byla jednu dobu vysoká fluktuace chovatelů, což byla docela velká

komplikace. Dostat sem ale někoho nového nebylo jednoduché. Prvním sítem, přes nějž prošel málokdo, byla Tana, která se k nově příchozím chovala agresivně a byla s ní složitá spolupráce. Když se člověk dostal přes Tanu, čekala ho ještě Rání. Ta byla zase hodně chytrá a také trvalo dlouho, než si člověk získal její respekt. Kromě toho tenkrát platily jiné bezpečnostní předpisy a na úseku jsme sloužili po jednom. Slony jsme museli každý den koupat, cvičit s nimi, a to na hodně malém prostoru, což nebylo zrovna jednoduché. K tomu jsme měli na starosti ještě tři nosorožce a devět žiraf. Dneska už je to nepředstavitelné. Ale na druhou stranu to bylo jedno z nejlepších období naší práce.

SEBEJISTOTA I POKORA

Jak se u slona dá zjednat respekt? Nám se to nepovedlo ani u jezevčíka...

No, mě můj pes taky neposlouchá (*smích*). Není to jednoduché vysvětlit. Samozřejmě ideální je dosáhnout vzájemného respektu, který není postavený na síle. Důležité je neukázat strach. I když Tana uměla na člověka zaútočit, stejně se do výběhu musel vrátit a nedat to na sobě znát. Člověk si musel být sám sebou jistý, ale zároveň být pokorný ke zvířatům, a hlavně se musel naučit zvířata „číst“, poznat, v jakém jsou rozpoložení, co si může člověk dovolit a co ne. Sice tady byli kolegové, kteří předávali své zkušenosti, tu svoji cestičku ke zvířatům si ale každý musel vyšlapat sám. Prostředí u slonů je hodně složité, není dobré si tam tahat svoje problémy, protože tato zvířata jsou vnímavá a hned na všechno reagují. Zároveň nesmí být člověk moc laxní, toho zase rychle zneužijí.

Václav při jízdě na slonu v roce 2011

Péče o kopyta

Václav a africká slonice Tana

Archiv Václava Aschenbrennera

Pokud vím, tak jste zkušenosti sbírali i v jiných zoologických zahradách...

Nejprve to začalo na úrovni republiky, kdy jsme si vyměňovali zkušenosti, pak jsme vyrazili do Evropy. Bylo to ke konci milénia a my jsme si s kolegou řekli, že bychom chtěli svou práci dělat líp, a tak jsme se rozhodli jezdit na stáže. Vzali jsme fotoalba a vyrazili. Neměli jsme nic domluveného, ale nikdy s tím nebyl problém. Byli jsme všichni stejného naturelu, a když viděli, že se chceme něco dozvědět, nechali nás tam, ať jim koukáme pod ruce. Stáže jsou to nejlepší, co člověk může absolvovat, žádná škola je nenahradí.

Jak se tedy dá se slony fungovat?

Nejlepší, jak se slony koexistovat, je cvičit s nimi. Což jsme vždy dělali a děláme pravidelně, i když dříve jsme s nimi pracovali jinak než v současnosti. Některé věci už by totiž návštěvníci asi špatně přijímali, například když jsme na slonech jezdili, což pro nás ale tehdy byla známka velké vzájemné důvěry. Ale věřím, že dnes už by to lidé vnímali jinak. Na druhou stranu někdy to, co vypadalo jako cirkusové triky, zvířatům pomáhalo a bylo pro ně přirozené. Například když ležela Rání předníma nohama po zábradlí a stavěla se na zadní, tak to vypadalo efektně a zároveň se tak mohla protáhnout, jako to

Václav Aschenbrenner pracuje na úseku slonů v liberecké zoo od roku 1997. Původně vystudoval střední polygrafickou školu, když ale nastoupil na brigádu ke slonům, bylo rozhodnuto. Absolvoval dvě stáže v německých zoologických zahradách.

Kromě něj na úseku slonů pracují chovatelé Milan Baranovský a Matyáš Fejtek.

Archiv Zoo Liberec

Koupel probíhá denně

dělají sloni i v přírodě. Ale chápu, že třeba lehání pod slony, jako jsme to dělali u Rání, už by nám fakt neprošlo... (smích) Ale i když je ta důvěra obrovská, stejně musíte být pořád ve střehu, oni to na vás pořád zkoušejí. Na tohle byla expert hlavně Rání, která neustále hledala skulinku, jak nás převézt. Na jednu stranu s námi byla velký kamarád, na druhou stranu si člověk musel dávat opravdu pozor.

NEDŮSLEDNOST SE NEVYPLÁCÍ

Jak se to projevovalo?

Uměla si například ukrajovat prostor. Byla dlouhodobě naučená, kde má stát v boxu a že nesmí překročit čáru namalovanou na podlaze. Zkoušela to nejprve jednou nohou, pak druhou... No, a když byl člověk nedůsledný, tak už tam najednou nebyla. Pro chovatele, který tohle zanedbá, je pak těžké vrátit ji zpátky.

Práce u slonů nicméně je velmi nebezpečná. Zažil jsi taky kritické okamžiky?

Nebezpečných situací jsem zažil několik, u nás se ale naštěstí nikdy nic vážného nestalo. Musím říct, že se mi vždy zúročil kvalitní a důsledný trénink. Když už měla Tana velké zdravotní problémy a museli jsme jí ošetřovat rány na nohách, bylo až neuvěřitelné, co všechno si od nás nechala líbit. Přestože to byl slon s komplikovanou povahou, ta vzájemná důvěra fungovala.

Z tvého povídání vyplývá, že každá slonice měla úplně jinou povahu...

Je to tak, každá byla úplně jiná a muselo se s ní jinak pracovat. Například Gaurí nepatřila k nejchytřejším a Rání ji hodně chránila před Tanou. Mezi nimi rozhodně nebyl idylický vztah. Rání se Tany coby slůněte po jejím příchodu ujala, ale když Tana dospěla, zjistila, že je silnější a chtěla šéfovat. Rání ale zase byla chytřejší, takže se jen tak nedala. Začaly se potýkat a pořád se to stupňovalo, až se chtěly shazovat do příkopu a podobně. Naštěstí nás respektovaly, takže když jsme na ně zakřičeli, tak toho nechaly. Pak už jsme je od sebe drželi trochu dál. Ještě bych dodal takovou perličku k jejich vztahu – když Tana uhynula, tak Rání, která procházela kolem ní, jí ještě stihla kopnout do hlavy. To říkám jen pro ukázkou, že zvířata se nechovají tak idylicky, jak si někteří lidé představují.

ROZBÍJEČKA ZÁMKŮ

Rání proslula jako rozbíječka zámků. Údajně si poradila s každým?

Dokázala až neuvěřitelné věci. Když se jí nepodařilo zámek rozbít silou, ťukala do něj celé noci tak dlouho, dokud nepovolil nějaký šroubeček. Poznala, na které musí silou, na který zase trpělivostí. Takhle si například dokázala otevřít venkovní bazén, do kterého nesměla.

Nebo otrhala veškerou květinovou instalaci ve sloninci. Dokázala si se vším poradit, smyčkou z hadice si přitáhla pedikúrní stoličku a s radostí ji rozšlapala. Když se jí něco podařilo ukořistit, schovala to vysoko na soklík, abychom to nenašli a ještě z nás měla pořouchlou legraci. Občas nám házela věci do chodbičky, abychom hned ráno viděli, jak se činila... Když jsem přišel do práce a bylo ticho, jen z boxu koukala její očka, bylo mi jasné, že se v noci zase něco dělo. Zároveň byla velice empatická, reagovala na nás, když jsme za ní přišli do výběhu. Byla s ní skvělá spolupráce, dopracovali jsme se do stádia, kdy už ani nepotřebovala povely, aby věděla, co se po ní chce. S Balou je to teď podobné.

Bala má pověst špatně začlenitelného slona do stáda, jak to má s lidmi?

Bala je taky inteligentní slon, jen je více rezervovanější v projevování emocí. Zatímco Rání pištěla, lehala si před námi, u Baly to trvalo déle, než jsme se od ní dočkali intimnějších gest. Ale spolupracuje se s ní také velmi dobře, umí skvěle číst posunky, už na ni téměř nemusíme mluvit. Také vzájemná důvěra funguje velmi dobře. Potřebuje každodenní cvičení a péči o nohy, tak by to jinak ani nešlo.

Archiv Zoo Liberec

LEMUR ČERNÝ

Eulemur macaco macaco

Před desítkami milionů let se od Afriky oddělil ostrov Madagaskar. Díky dlouhodobé izolaci zde dnes žijí živočichové, které jinde na světě nenajdete. Nejznámějšími endemity tohoto ostrova jsou bezpochyby lemuři.

V liberecké zoo chovají lemury černé, které můžete spatřit na zdejším ostrůvku na Labutím jezeře. Ovšem pouze v období, kdy to dovolí počasí. V jejich tropické domovině totiž teploty jen zřídka klesají pod deset stupňů, a tak musí v Liberci chladné měsíce trávit v zimovišti. Jakmile se oteplí, mohou se vrátit ven – na ostrově mají k dispozici vyhřívané boudy, kam se mohou kdykoli uchýlit. Útěku brání elektrický ohradník (s napětím pouze varujícím, nikoli nebezpečným) i vodní bariéra. Ačkoliv lemuři plavat umějí, vodě se spíše vyhýbají a nejsou vytrvalými plavci.

Lemur černý je pojmenován podle samce s černým zbarvením. Samice jsou naopak nápadně odlišné – mají hnědá až rezavá záda, bílou hrud' a břicho, šedou hlavu a výrazné bílé chomáče srsti kolem uší. Jde o jeden z nejvýraznějších příkladů pohlavního dichromatismu mezi lemury. Dospělí jedinci váží maximálně kolem dvou a půl kilogramu.

DŮLEŽITÍ OPYLOVAČI A ŠÍŘITELÉ SEMEN

Lemuři jsou všežravci. Ve volné přírodě se živí především ovocem, květy a listy, ale také vysávají nektar, konzumují houby, bezobratlé, drobné obratlovce, vejce i semena. Na Madagaskaru tak hrají důležitou roli jako opylovači a šířitelé semen. V liberecké zoo tvoří základ jejich potravy zelenina – obzvlášť oblíbená je mrkev, paprika nebo batáty. Krmnou dávku doplňují sarančata, naklíčená pšenice či čočka a vařené brambory.

V přírodě obývají převážně koruny stromů. Jsou výbornými lezci i skokany a po větvích se pohybují hlavně horizontálně. Aktivní jsou především ve dne, i když občas kvůli pochutnávání si na nektaru nepohrdnou noční návštěvou kvetoucích stromů.

Svá teritoria si označují pachovými značkami i hlasitým voláním. Jejich vokalizace je velmi výrazná a některé obyvatele Liberce mohla zpočátku i překvapit.

Lemuři žijí ve smíšených skupinách o velikosti od 4 do 15 jedinců, které vede dominantní samice. Jsou polygam-

ní a období rozmnožování připadá na duben a květen. V této době jsou samci agresivnější a soupeří o samice. Březost trvá přibližně 120–129 dní a samice obvykle rodí jedno až dvě mláďata.

OHROŽENÝ DRUH

Podle Červeného seznamu IUCN patří lemur černý mezi ohrožené druhy. V některých oblastech je loven pro maso nebo zabíjen jako škůdce na polích a plantážích. Ohrožuje ho také pytláctví spojené s nelegálním obchodem. Přestože je poměrně přizpůsobivý změnám prostředí, jeho ochrana je důležitá, i proto jej zoologické zahrady chovají s cílem podpořit budoucí populace ve volné přírodě. Kromě toho ohrožuje lemury stejně jako všechen ostatní život na Madagaskaru vytrvalé odlesňování, těžba dřeva a proměna krajiny spojená s mizením ekosystémů. Ochranu životního prostředí zde však stěžuje špatná ekonomická situace a boj s chudobou.

Liberecká zoo chová lemury černé od roku 2014. Šest let zde byla tzv. bakalářská skupina samců, v současnosti zde žije chovný pár.

Loni na podzim opustily libereckou zoo dočasně všechny žirafy a přestěhovat se musely i sousední mini appaloosy. Vzápětí se celý jejich výběh obehnal vysokým plotem a zvířata vystřídal bagry, nákladní auta a další stavební stroje. Nečekaně rychle ztratila původní stavba svou stávající vizáž a začala její velká proměna, která bude pokračovat ještě několik měsíců. Po skončení rekonstrukce se vrátí žirafy do Afrického pavilonu, který s nimi budou obývat kromě zeber také některé nové druhy. Návštěvníci se mohou těšit na terária, akvárium a velkou atrakcí bude rýpošárna.

Pavilon žiraf pochází z roku 1986, a přestože byla stavba podle návrhu tehdejšího dvorního architekta zoo Pavla Švancera na svou dobu velmi inovativní, ukázalo se, že je objekt v tak havarijním stavu, že je kompletní přestavba nezbytná.

Po rekonstrukci budou mít žirafy moderní prostory, které jim umožní pobývat venku i v chladnějších měsících, a k dispozici budou mít dvakrát tak větší venkovní prostor.

V současnosti byla zprovozněna nová návštěvnická trasa kopírující výběh

KOHO A PROČ PODPOŘIT?

TROCHU OPOMÍJENÍ KOPYTNÍCI

Některá zvířata totiž o sponzory nouzi nemají – jsou nápadná, krásně zbarvená nebo působí „roztomile“. Vedle nich ale existují i druhy, které stojí trochu stranou pozornosti, a právě na ty bychom rádi upozornili. V minulém čísle jsme se zaměřili na zoborožce, tentokrát bychom chtěli dát prostor vybraným druhům kopytníků. I oni si totiž rozhodně zaslouží větší pozornost i podporu.

UNIKÁTNÍ DRUHY

Liberecká zoo se může pochlubit hned několika druhy vzácných kopytníků, které jen tak někde nespátíte. Pro tentokrát vynecháme takiny čínské, kteří byli sice v době svého příjezdu v roce 2002 do Liberce opravdovou raritou (liberecká zoo byla první mimoasijská zoo, kam je Čína dovolila vyvézt), od té doby se ale natolik rozmnožili, že už na ně natrefíte i v dalších českých zoologických zahradách. My se podíváme na několik druhů, které ostatní zoologické zahrady chovají jen zřídka, přestože patří v přírodě k zranitelným nebo ohroženým druhům.

Urial bucharský

Ovis orientalis bocharensis

Tento horský sudokopytník si pozornost zaslouží nejen díky úctyhodným rohům zatočeným do okruží, ale také kvůli jeho situaci ve volné přírodě. A ta je nevalná. Na konci 80. let se odhadovalo, že ve volné přírodě jich žije už jen asi tisíc. Populace přitom stále klesá, patří tak mezi nejvíce ohrožené savce na naší planetě. Největším problémem bylo zvláště v dřívějších dobách pytláctví. Liberecká zoo je chová od roku 2011.

Nahur modrý

Pseudois nayaur

Ani na nahura modrého v zoologických zahradách často nenarazíte. Kromě Liberce jej chová například pražská zoo. Nahur modrý patří mezi sudokopytníky obývající asijské horské louky, v přírodě patří k málo dotčeným druhům, jeho největším predátorem je irbis. Liberecká zoo jej chová od roku 2001.

Kozorožec dagestánský

Capra cylindricornis

Tyto téměř ohrožené kopytníky chová liberecká zoo už více než šedesát let, od roku 1961. Neúměrný lovecký tlak a ilegální odstřely jsou příčinou rozdrobení populace kozorožců do mnoha malých izolovaných částí v místech jejich výskytu. Obývají vysokohorské oblasti na Kavkazu až do 4000 metrů nad mořem.

FUNDRIŠING V ZOO ANEB PROČ POMÁHAT

Stejně jako ostatní zoologické zahrady si i liberecká zoo na sebe z velké části musí „vydělat“. Kromě příjmu ze vstupného a dalších aktivit (například z občerstvení) tak hledá možnosti, jak získat další finance, díky kterým by se jí dařilo zvelebovat jak návštěvnickou část, tak především tu chovatelskou. Komfort zvířat je vždy na prvním místě a každá pomoc, jak jim ho zvýšit, je vítaná. Většina zoologických zahrad proto nabízí možnosti adopce, podpory zvířat nebo projektů. Ani liberecká není výjimkou – kdo chce, může přispět na konkrétní druh zvířete. Podle výše darované částky se pak odvíjejí bonusy, například jsou jména dárců napsaná na webu u příslušného druhu nebo přímo v areálu zoo u výběhu nebo v pavilonu.

Kdo chce přispět, může si na webu vybrat konkrétní druh a poslat přes web finanční částku

web: zooliberec.cz/podpora/

nebo se může obrátit na e-mail: volna@zooliberec.cz

Odměnou je dárcovský list a hlavně dobrý pocit!

Podporou zoo pomáháte nejen zvířatům chovaným v zahradě, ale také těm, které žijí ve volné přírodě!

Urial bucharský
Ovis orientalis bocharensis

VYROZUMĚNÍ V LIDOVÝCH SADECH

PŘIPOMÍNÁME NEDOŽITÉ
JUBILEUM VÁCLAVA HAVLA

V pondělí 5. října by oslavil devadesáté narozeniny náš první porevoluční prezident Václav Havel. Jen o den dříve si budou moci připomenout toto jubileum i návštěvníci kulturního centra Lidové sady. V neděli 4. října od 19:00 na Velkém sále bude na programu inscenace jeho slavného dramatu Vyrozumění. Předprodej byl zahájen začátkem května.

Absurdní komedii plnou intrik, nedorozumění a boje o moc přijede do Liberce představit Vršovické divadlo MANA. Mladý režisér Josef Kačmarčík obsadil do hlavních rolí Viléma Udatného, Radka Valentu, Danu Černou, Terezu Vítů a další.

Vyrozumění napsal Havel jako satiru na byrokratickou mašinerii už v roce 1965, podle dramaturgyně Věry Maškové má ale hra sílu zaujmout i současného diváka. „Je překvapivé, jak je Havlova hra nadčasová. Každý, kdo někdy uvázl v síti byrokracie, pracoval v administrativě – nebo třeba miluje seriál Kancl – v ní najde četné analogie,“ uvedla dramaturgyně. Hra popisuje zavádění umělého jazyka ptydepe, který má na úřadech přinést dokonalé dorozumívání, jeho výsledkem je ale jen další chaos a nedorozumění.

Vyrozumění bylo poprvé uvedeno v pražském Divadle Na zábradlí v režii Jana Grossmanna, všechny postavy hry byly pojmenovány podle jejich hereckých představitelů. Autorem námětu umělého jazyka měl být bratr Václava Havla, matematik Ivan M. Havel.

LIDOVÉ
SADY

Václav Havel: Vyrozumění

HKKC Lidové sady 4. 10. 2026 v 19:00

Předprodej zahájen: začátkem května

Režie: Josef Kačmarčík

Hrají: Vilém Udatný, Radek Valenta, Jakub Kropáček, Bořivoj Čermák, Dana Černá, Tereza Vítů, Tomáš Vlček, Tobiáš Frýdl

Délka představení: 130 minut

Premiéra: 16. 10. 2025

HAVEL V LIBERCI

Osobnost Václava Havla je s Libercem spjata silněji než s jinými regiony, právě zde totiž Havel společně s hercem Janem Třískou prožil dramatické okamžiky v srpnu 1968. Vpád spojeneckých vojsk je zastihl u příležitosti návštěvy tehdejší ředitelky Oblastní galerie Hany Seifertové. Havel s Třískou pak společně promlouvali k lidem prostřednictvím libereckého rozhlasu, z utajeného studia do mikrofону naživo popisovali situaci ve městě a počínání okupačních vojsk. Připomeňme, že Liberec měl při invazi vojsk Varšavské smlouvy hned po Praze nejvíce obětí. Zahynulo zde devět lidí.

Vršovické divadlo MANA sídlí v budově Husova sboru ve Vršovicích na Moskevské třídě navazuje na tradici Jiráskova vršovického divadla, které zde působilo už od roku 1931. V současnosti je spjato s řadou významných divadelních osobností, působí zde například režiséři Dodo Gombár, Peter Gábor, Radovan Lipus a další, z herců je to Jiří Lábus, Jitka Smutná, Daniela Kolářová, Adrian Jastraban, Lenka Termerová atd. Divadlo si zakládá na klasickém přístupu, jejich repertoár tvoří hry i dramatizace ověřených českých i světových autorů (Karel Čapek, Pavel Kohout, Josef Topol, Woody Allen, Gerald Durrell aj.)

**DIVIZNA
LIBEREC**

ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA NA TECHNICKÉ UNIVERZITĚ LIBEREC: PRAKTICKY A S VÝHLEDEM DO BUDOUČNA

V letním semestru jsme opět zahájili výuku předmětu Environmentální výchova I., který je určen především studentům bakalářského studia Fakulty přírodovědně humanitní a pedagogické na Technické univerzitě v Liberci. Každoročně si jej však zapisují také studenti navazujících magisterských programů, což potvrzuje jeho atraktivitu i praktický přínos napříč studijními stupni. Letos je do kurzu zapsáno celkem 18 studentů.

Předmět je koncipován především prakticky – zaměřuje se na konkrétní ukázky a možnosti, jak environmentální výchovu, vzdělávání a osvětu (EVVO) efektivně uplatňovat ve školní i mimoškolní praxi. Studenti si tak odnášejí nejen teoretické poznatky, ale především inspiraci a dovednosti využitelné ve své budoucí profesi. V rámci semestru nás čeká vhled do historie EVVO, představení metodických materiálů, návštěva školní zahrady, výprava s odborníkem do terénu či prohlídky zoologické zahrady. Všechny tyto aktivity jsou koncipovány v návaznosti na environmentální vzdělávání a podporují propojení teorie s praxí.

Vzhledem k rostoucímu zájmu o tuto oblast plánujeme v příštím akademickém roce otevřít navazující předmět Environmentální výchova II. Ten bude určen studentům magisterského studia a umožní jim dále prohloubit získané znalosti i praktické zkušenosti.

Mirka Nováková

ARCHA
LIBEREC

Špaček zamotáný do ochranné sítě

ZAHRADA VOLÁ ANEB NA CO SI DÁT POZOR PŘI JARNÍCH ÚKLIDECH

V celém článku – Ivana Hancvenclová

Je jaro a práce na zahradách jsou v plném proudu. Lhostejnost a z velké míry nevědomost však mohou při některých zahradnických opatřeních nebo činnostech vést k fatálním zraněním zvířat. Někdy přitom stačí málo a zachráníte život, ať už ptáka, ježku nebo slepýše. Ve spolupráci se záchranou stanicí pro handicapovaná zvířata ARCHA jsme proto připravili stručný přehled, na co si dát při jarních pracích pozor.

SEČENÍ TRÁVY A KŘOVINOŘEZY

Představují nebezpečí především pro mláďata ukrytá v trávě, která ještě neumí utéct. Týká se to například srnčat, zajíců, ježků a dalších.

Řešení: Projít pozemek, zkontrolovat jej, sekat trávu od středu ven, používat plašiče.

POSTŘIKY, HNOJIVA, LEPOVÉ PASTI

Pesticidy a herbicidy mohou otrávit nejen hmyz, ale také ptáky i drobné savce. Podobně fatální mohou být i lepoové pasti, pokud se použijí na zahradě, mohou se do nich zachytit i menší ptáci, pro které už pak neexistuje záchrana. Pozor také na granule proti slimákům,

neotrávíte s nimi jen nevídané parazity, ale mohou způsobit zdravotní komplikace psům, kočkám i ježkům.

Řešení: Používat s rozmyslem, v menších dávkách nebo si najít jiný způsob, jak se bránit nevídaným návštěvníkům zahrady. Lepové pasti nepoužívat, nebo alespoň zakrýt ošetřený kmen pletivem proti nasedání ptáků.

VYPALOVÁNÍ TRÁVY A VĚTVÍ

Přestože je tento způsob likvidování staré trávy a jiného rostlinného odpadu zakázán, někdo jej stále využívá. Zahubí tím ale všechno živé, co nestihne uprchnout – hmyz, ježky, plazy...

Řešení: Nevypalovat!

ÚKLID NEPOŘÁDKU PO ZIMĚ

Ten je samozřejmě nutný. Pozor ale na hromady větví, listů či dřeva, pod nimiž mohou mít úkryty zvířata. Při rychlém uklízení můžete zničit úkryt i s nimi.

Řešení: Stačí hromady rozebírat postupně, ideálně nechat někde v koutě místo, kde může úkryt zůstat.

SUDY, JEZÍRKA, BAZÉNY

Umělé vodní nádrže se mohou stát pastí pro drobná zvířata, odkud pro ně není úniku.

Řešení: Je jednoduché, stačí dát prkno nebo kameny jako schůdky. Sudy zakrýt pletivem, vypuštěné bazény zakrývací plachtou.

PROŘEZ STROMŮ A KEŘŮ

V jarním období může dojít ke zničení hnízd v době, kdy jsou v něm vejce nebo dokonce mláďata.

Řešení: Vyhnout se prořezům v době hnízdění a stromy důkladně kontrolovat.

OCHRANNÉ SÍTĚ NA OVOCNÉ STROMY

Je pochopitelné, že nikdo nechce celou úrodu ovoce věnovat ptákům. Ochranné sítě s klasickými oky se ale mohou stát nejen pro ptáky, ale například i pro ježky, osudnou pastí, z níž už se nevypostí.

Řešení: Nutné je, aby síť neměla příliš velká oka a aby byla dobře napnutá. Nejvhodnější jsou sítě z netkaných textilií.

Záchranná stanice v rámci centra ARCHA poskytuje pomoc handicapovaným volně žijícím zvířatům, tj. takovým jedincům, kteří jsou v důsledku zranění, nemoci či jiných okolností dočasně či trvale neschopni přežít ve volné přírodě. Zaměstnanci Centra se také snaží operativně řešit každodenní problémy společného soužití lidí a volně žijících zvířat.

Kontakt:

Záchranná stanice, službu konající personál –
tel.: 728 040 610

e-mail pro stanici: zsarcha@zooliberec.cz
vedoucí stanice: Ing. Ivana Hancvenclová,
hancvenclova@zooliberec.cz

Zničené hnízdo

Popálený ježek

Zapálená sýkorka

MOKŘADY PRO ŽIVOT

 Jakub Volný

Zadržují vodu v krajině, zmírňují dopady klimatických změn a především jsou domovem obrovského množství druhů rostlin i živočichů. Mokřady dříve pokrývaly asi 6 % souše, řada z nich však byla především ve 20. století vysušena, zavezena nebo jinak zničena. V současnosti se jedná o jeden z nejvýznamnějších, ale zároveň nejohroženějších ekosystémů na světě. Na jejich význam se rozhodla upozornit Evropská asociace zoologických zahrad a akvárií (EZA), která vyhlásila dvouletou kampaň Wetlands for Life – Mokřady pro život.

CO JSOU MOKŘADY

Za mokřad lze považovat jakékoli území, které je pravidelně zaplavováno vodou nebo se v něm voda drží trvale. Patří sem například bažiny, rašeliniště, slaniska (mokřady s vyšším obsahem soli), mangrovy (kde se mísí sladká a slaná voda), ale také jezera, rybníky, prameniště, oázy, nádrže, mokré louky, říční nivy, mrtvá ramena řek, tůňe či rákosiny. Mokřad můžete mít i na vlastní zahradě v podobě menšího jezírka – zkrátka všude tam, kde se pravidelně objevuje voda.

PROČ JSOU DŮLEŽITÉ

Mokřady plní řadu klíčových funkcí: čistí vodu, zadržují ji v krajině, doplňují zásoby podzemní vody, stabilizují

pobřeží a chrání před bouřemi i povodněmi. Zároveň zachycují uhlík a znečišťující látky a pomáhají zmírňovat dopady globálního oteplování.

PROČ MIZÍ

V důsledku vysoušení, zemědělského využívání, zavalení, zalesňování, bagrování a budování odvodňovacích příkopů zmizelo v Česku mezi lety 1950 až 2018 přibližně 950 tisíc hektarů mokřadů. Podle organizace Greenpeace došlo od roku 1970 ke ztrátě nebo degradaci více než 35 % mokřadů na celém světě.

Na vážnost situace upozorňuje i tzv. Ramsarská úmluva – první a dosud jediná mezinárodní dohoda zaměřená na ochranu konkrétního typu biotopu. Byla podepsána 2. února 1971, a tento den je proto každoročně připomínán jako Světový den mokřadů.

České mokřady: Třeboňské rybníky, Třeboňská rašeliniště, Lednické rybníky, Šumavská rašeliniště, Krkonošská rašeliniště, Krušnohorská rašeliniště, Poodří, Litovelské Pomoraví aj.

Světové mokřady: povodí Amazonky, rašeliniště Západosibiřské nížiny, nížina Hudsonova zálivu, Pantanal v Jižní Americe, povodí řek Mackenzie, Kongo, Mississippi a Nilu či kotlina Čadského jezera.

KDO V NICH ŽIJE

Podle některých odhadů obývá mokřady až 40 % všech druhů organismů. Jsou domovem pro velké množství ptáků, obojživelníků, plazů, ryb i hmyzu. Pro řadu těžných ptáků představují důležité zastávky během migrace.

Mezi nejpočetnější obyvatele patří **ptáci** – například brodiví (plameňák růžový, člunozobec africký, volavka popelavá), vodní (kachny, labutě), bahňáci (bekasina otavní, kulík písečný) nebo druhy vázané na rákosiny (chrástal polní, bukáček malý). V Česku obývá mokřady až 30 % všech druhů ptáků. V jejich blízkosti lze pozorovat například čírku obecnou i modrou, lžičáka pestrého či břehouše černoocasého. V posledních letech se – mimo jiné i na Českolipsku – vrací do krajiny jeřáb popelavý, který zde byl dříve téměř vyhuben.

Další významnou skupinou jsou **obojživelníci**, jejichž počet v důsledku úbytku mokřadů dramaticky klesá. Ve střední Evropě patří k nejohroženějším živočichům. Mezi známé zástupce patří například mlok skvrnitý, rosníčka zelená, kuňka ohnivá nebo čolek velký.

Mokřady jsou také rájem **hmyzu** – žijí zde komáři, vážky, potápníci, vodoměrky či motýli. Své místo zde mají i **savci a plazi**, například vydry, bobři nebo krokodýli.

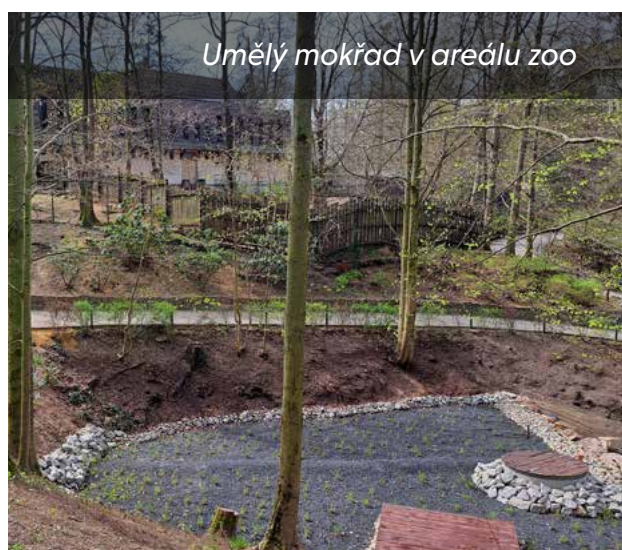
MOKŘADY V ZOO

Některé zoologické zahrady mají mokřady přímo součástí svých expozic (např. Zoo Praha nebo Zoo Olomouc). Zoologická zahrada Liberec využívá od loňského roku uměle vybudovaný vertikální mokřad, který vznikl v rámci projektu Life4Zoo a funguje jako přírodní čistíčka užitkové vody. Díky novému vodohospodářskému systému tak zoo dokáže snížit spotřebu pitné vody až o polovinu.

Jeřábí život

Jeřáb popelavý na Českolipsku

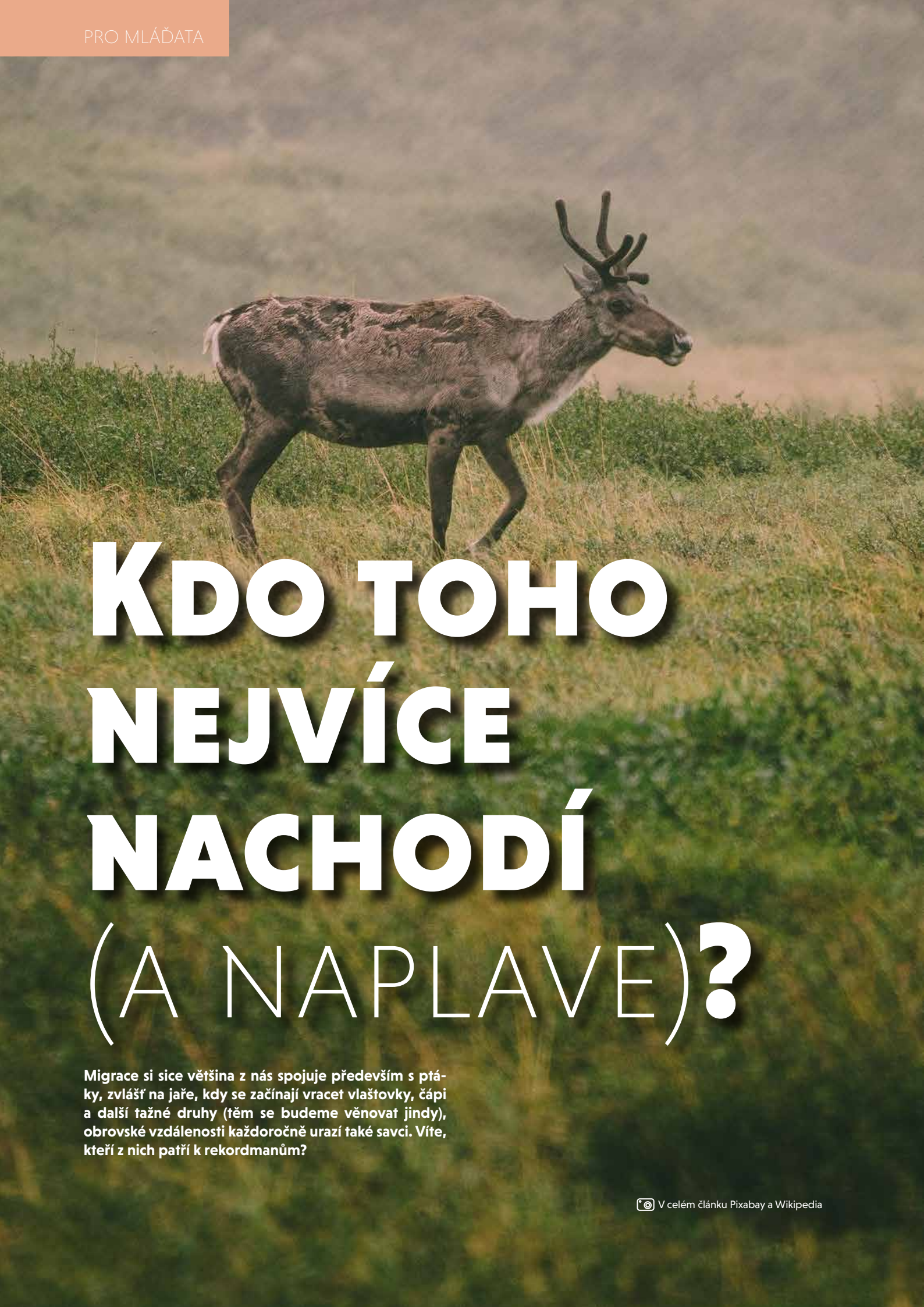
Umělý mokřad v areálu zoo

Archiv Zoo Liberec

Zapojením do kampaně Wetlands for Life chce Zoo Liberec přispět k ochraně mokřadů i ke zvýšení povědomí o jejich významu. Pro své návštěvníky proto připravila celou řadu vzdělávacích programů a aktivit.

wetlandsforlife.eaza.net/

A photograph of a deer with antlers standing in a grassy field. The deer is facing right, and its antlers are visible. The background is a soft-focus landscape with green grass and some trees in the distance.

KDO TOHO NEJVÍCE NACHODÍ (A NAPLAVE)?

Migrace si sice většina z nás spojuje především s ptáky, zvlášť na jaře, kdy se začínají vracet vlaštovky, čápi a další tažné druhy (těm se budeme věnovat jindy), obrovské vzdálenosti každoročně urazí také savci. Víte, kteří z nich patří k rekordmanům?

NA SOUŠI

SOB POLÁRNÍ

Jedničkou mezi suchozemskými savci je bezpochyby sob polární, obývající sever Evropy, Asie a Ameriky (zde nazýván karibu). Jeho migrační trasa může měřit až neuvěřitelných 1350 km! Přičemž je schopný se přesouvat velice rychle, někdy až 50 km/h. Celoročně může nachodit i 5 000 km. V létě sobi vyrážejí na sever, před zimou se přesunují na jih. Vzhledem ke klimatickým podmínkám, v nichž tato zvířata žijí, je pochopitelné, že před mrazivými počasím utíkají do lesnatějších oblastí, kde mají dostupnější potravu. Na jaře se ale opět přesunují do tundry, kde na ně čeká čerstvá vegetace, ohrožuje je tam míň predátorů a mají tam vhodnější podmínky pro čerstvě narozené potomstvo.

PAKŮŇ ŽIHANÝ

Dalším přeborníkem mezi kopytníky, který dokáže překonávat obrovské vzdálenosti, je pakůň žiháný. Stáda o velikosti i několik desítek tisíc jedinců se mohou přesunovat až 1600 kilometrů. Pakoni obývají východní Afriku (Keňa i část Jihoafrické republiky), kterou často postihují období sucha, obrovská stáda se tak dávají do pohybu kvůli nedostatku vody a zelené pastvy. Ze stejných důvodů migruje v Africe řada druhů zvířat (zebry, sloni, afričtí aj.)

VLK KANADSKÝ

Vlci jsou sice teritoriální zvířata, a pokud nemusí, tak se nepřesunují, vlci obývající Kanadu ale občas musí následovat svou potravu a tou bývají také stáda sobů. Mohou tak naběhat ročně kolem tisícovky kilometrů.

Další druhy, které se přesunují ve velkých vzdálenostech za vodou, potravou a příznivějším klimatem, jsou např. pakůň serengetský, zebra stepní, některé druhy antilop a další.

VE VODĚ

KEPORKAK – PŘES 20 000 KM

Absolutním vítězem mezi savci je keporkak, který je dokonce zapsán do Guinessovy knihy rekordů jako zvíře s nejdelší migrační trasou. Nejdelší zaznamenaná migrace byla naměřena u jedince pozorovaného v dubnu u Antarktického poloostrova a v srpnu u břehů Kolumbie. Přímá, tedy nejkratší vzdálenost mezi oběma místy je 8334 km. Vzhledem k tomu, že se jedná o nejkratší trasu a pouze jedním směrem, odhaduje se, že mohou keporkaci ročně migrovat i trasy dlouhé více než dvacet tisíc kilometrů. Keporkaci se vydávají na migrační cestu koncem podzimu, kdy se přesouvají z chladných moří do mělkých tropických vod, kde se páří a rodí mláďata.

PLEJTÁKOVEC ŠEDÝ – KOLEM 18 000 KM

Plejtákovci se žijí v Arktidě, ale rozmnožují se na východě v Tichém oceánu u pobřeží Kalifornie a na západě u korejských břehů. Cesta dlouhá cca 18 000 kilometrů, kterou podnikají skupiny o dvou až třech zvířatech, trvá kytovcům kolem tří měsíců.

RYPOUŠ SLONÍ – 3 000 AŽ 5 000 KM

Co se týče délky migračních tras, tak velryby rypouši netrumfnou, nicméně i jejich výkon je úctyhodný. Potravu loví na otevřeném moři a jsou schopni za ni uplavat stovky až tisíce kilometrů, a to mnohdy bez přístupu k pevnině. Umí odpočívat ve vodě. Nejdelší zadokumentovaná vzdálenost, kterou rypouš sloní urazil do svého loviště, byla přes 5 000 km.

fota: wikipedia.com

KEPORKAK: Charles J. Sharp

PLEJTÁKOVEC: Joe McKenna from San Diego, California

RYPOUŠ: B. Navez – self-made

NEJČASTĚJŠÍ DŮVODY MIGRACE:

- Potrava**
- Rozmnožování**
- Dostupnost vody**
- Klima**
- Tlak predátorů**

Migrace zvířat je pravidelný, většinou sezónní přesun z jednoho místa na druhé – za potravou, lepšími podmínkami nebo rozmnožováním. Říká se jí také tah nebo stěhování a druhy, které migrují, nazýváme stěhovavé. Vyskytuje se u mnoha skupin živočichů (např. ptáci, savci, ryby či hmyz), ale ne u všech druhů.

Migraci spouští například změny počasí, nedostatek potravy, roční období nebo potřeba páření. Na rozdíl od náhodného rozptylu se migrace pravidelně opakuje a je důležitou součástí životního cyklu. Typickým příkladem jsou ptáci odlétající na zimu do teplejších oblastí nebo pakoně putující za pastvou. Některé druhy, jako lososi nebo mihule, střídají během života sladkou a slanou vodu.

Migrace propojuje různá prostředí a zvyšuje jejich biologickou rozmanitost, ale může také přispívat k šíření nemocí. Tento jev lidi odedávna fascinuje a vědci ho zkoumají například pomocí kroužkování nebo sledovacích zařízení.

elpass

Liberecké atrakce nově

v kombinové zlevněné online vstupence

- ZOO Liberec
- Botanická zahrada Liberec
- Muzeum Českého ráje v Turnově
- Oblastní galerie Liberec
- Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě
- Severočeské muzeum - věž

elpass.cz